

Samarbeid om bibliotektenester for studenter

VEILEDER FOR SAMARBEID MELLOM FAG- OG FOLKEBIBLIOTEK
MATS IVAN LARSEN OG DAVID WULFF SÆTHER

Senja bibliotek
bibliotek@senja.kommune.no
Veilederen er tilgjengelig på:
senjabibliotek.no/studentprosjekt/
Sist oppdatert 15. november 2023

Prosjektet Studenttjenester i folkebibliotek
har mottatt støtte fra Nasjonalbiblioteket,
Troms Holding AS og Troms og Finnmark
fylkeskommune.

Innhold

1	Innledning.....	4
1.1	Bakgrunn	4
1.2	Formålet med veilederen	4
1.3	Studenter – En felles brukergruppe.....	4
2	Rutiner for samarbeid.....	6
2.1	Samarbeidsområder	6
2.2	Kommunikasjonskanaler	6
2.3	Samarbeidsområde 1: Litteraturtilgang.....	6
2.3.1	Innlån og fjernlån.....	7
2.3.2	Direkte hjemsending av litteratur for desentraliserte studenter	7
2.3.3	Retur av bøker til eierbiblioteket.....	7
2.3.4	Tilgang til fagbibliotekets elektroniske ressurser hjemmefra	8
2.3.5	Depot	8
2.4	Samarbeidsområde 2: Veiledning i informasjonskompetanse	9
2.4.1	Litteratursøk	9
2.4.2	Kildekritikk	10
2.4.3	Referansehandling	10
2.4.4	Oppgaveskriving	11
2.5	Samarbeidsområde 3: Kompetanseutvikling.....	11
2.6	Samarbeidsområde 4: Synliggjøring av tjenestene	12
3	Litteraturliste	13

Samarbeid om bibliotek tjenester for studenter

1 Innledning

Veilederen er utarbeidet av Senja bibliotek, Troms fylkesbibliotek, Universitetsbiblioteket UiT og Studiebibliotekene i Nord-Troms høsten 2023, som del av prosjektet *Studenttjenester i folkebibliotek*. Den tar utgangspunkt i Senja biblioteks arbeid med studenttjenester, men bygger også på erfaringer fra Troms fylkesbiblioteks mangeårige satsing på å utvikle folkebibliotekene som læringsarena og kunnskapsaktør.

1.1 Bakgrunn

I Troms erfarer vi at en del studenter bruker folkebiblioteket i forbindelse med studiene. Fleksible og nettbaserte utdanninger gjør det mulig for studenter å bo i sin hjemkommune og studere utenfor campus. I tillegg benytter noen studenter sitt lokale folkebibliotek når de er hjemme i ferier. Mange folkebibliotek samarbeider i dag godt med universitets- og høyskolebibliotek (UH-bibliotek) om tilbud til denne brukergruppa, men det har manglet en oversikt over fruktbare rutiner for samhandling. God samhandling og kommunikasjon er avgjørende for å gi studentene et godt og sømløst tilbud. Bibliotekene kan bruke veilederen som en mal eller et hjelpemiddel for å tilby studentene gode tjenester. Rutinene i veilederen beskriver samhandling mellom bibliotekene i Troms. Veilederen har overføringsverdi og kan med lokale tilpasninger brukes av andre folkebibliotek i Norge.

1.2 Formålet med veilederen

Formålet med veilederen er å klargjøre ansvarsområder og roller, og gi oversikt over samhandlingsformer og rutiner for samarbeid mellom fag- og folkebibliotek.

1.3 Studenter – En felles brukergruppe

Veilederen er laget for folkebibliotek, fylkesbibliotek og UH-bibliotek. I folkebibliotekene er studenter en av mange brukergrupper. I fagbibliotekene er studenter den primære brukergruppa, sammen med forskere og ansatte. Fylkesbibliotekene har ansvar for regional bibliotekutvikling og er bindeledd mellom folkebibliotekene. I Troms er fylkesbiblioteket også en del av lånesamarbeidet.

Veilederen bygger på følgende lover og styringsdokumenter:

- Lov om folkebibliotek (folkebibliotekloven)
- Regional bibliotekplan for Troms 2017 - 2028
- Rom for demokrati og danning: Nasjonal bibliotekstrategi 2020 - 2023
- Lov om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven)

Folkebibliotekenes hovedoppgaver er:

... å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet, gjennom aktiv formidling og ved å stille bøker og andre medier gratis til disposisjon for alle som bor i landet» (Lov om folkebibliotek).

Et sentralt mål i Nasjonal bibliotekstrategi er å:

... videreutvikle bibliotekene som relevante og viktige kunnskapsinstitusjoner som skal bidra til folkeopplysning og dannelse for befolkningen (Rom for demokrati og dannelse).

Universiteter og høyskolars oppgaver er blant annet å:

«... bidra til livslang læring og tilby etter- og videreutdanning» og å «...samarbeide med relevante aktører [...] for å styrke virksomhetens kvalitet og relevans» (Lov om universiteter og høyskoler).

Det er forankret i lovverket at «Folkebibliotekene er ledd i et nasjonalt biblioteksystem» (Lov om folkebibliotek), noe som forutsetter samarbeid mellom fag- og folkebibliotek. I Regional bibliotekplan for Troms står det om strategier for samhandling:

Fylkesbiblioteket skal bidra til utjamning, som tilrettelegger, koordinator og tjenesteyter og gjennom rådgivning, veiledning og kompetansetiltak. Kommunen har som bibliotekeier ansvar for å utarbeide retningslinjer for bibliotekdriften (...) Faglig godt funderte bibliotek tjenester er avhengig av samarbeid med Universitetsbiblioteket ved *UiT Norges arktiske universitet*, når det gjelder utvikling av fellesprosjekter, samlinger og kompetanse. Det er ønskelig å samhandle med Nasjonalbiblioteket om å gjennomføre nasjonal og regional bibliotekpolitikk (Regional bibliotekplan for Troms 2017 – 2028).

2 Rutiner for samarbeid

2.1 Samarbeidsområder

Studentene bruker folkebibliotekene på flere måter og i ulik grad, og de enkelte kommuner har varierende kompetansenivå på bibliotek tjenester for studenter. Trappetrinnmodellen *Tre steg for studenttjenester* (Fonnes 2023) illustrerer ulike grader av kompetanse og tilrettelegging. Den mest grunnleggende tilretteleggingen handler om å tilby studentene et arbeidssted og bidra til å skaffe litteratur og fagstoff. Veiledning innenfor informasjonskompetanse er også en etterspurt tjeneste, men forutsetter nødvendig kompetanse og organisering.

Vi deler inn tjenestene i følgende samarbeidsområder:

1. Litteraturtilgang
2. Veiledning i informasjonskompetanse
3. Kompetanseutvikling
4. Synliggjøring av tjenestene

2.2 Kommunikasjonskanaler

Ved behov kan studenter og folkebibliotekansatte henvende seg til UH-bibliotek gjennom telefon, epost og chat på UBs nettside. For mer overordnet samhandling kan folkebibliotek henvende seg til aktuell kontaktperson ved Universitetsbiblioteket UiT (UB UiT).

2.3 Samarbeidsområde 1: Litteraturtilgang

Faglitteratur foreligger på papir og som e-ressurser. Det forventes at studentene kjøper inn sentralt pensum selv. I tillegg har de behov for et stort tilfang av fagbøker og artikler. Tillegglitteratur på papir kan studentene få gjennom direkte lån fra UB, fjernlån via folkebibliotek eller fra folkebibliotekets egen samling. I tillegg kan mye lånes eller lastes ned enten som open access eller gjennom studentpålogging. Studentene får tilgang til lisensbelagte e-ressurser gjennom sitt lærested. Innlån til studenter skjer primært fra UH-biblioteket ved studentens lærested, og skiller seg dermed ut fra de ordinære fjernlånsveiene. Folkebibliotek bør ha et tilpasset basisutvalg av studentlitteratur i sin egen samling. Spesielt aktuelt er tverrfaglig litteratur innen metode og oppgaveskriving, samt faglitteratur av allmenn interesse.

2.3.1 Innlån og fjernlån

Ansvar og arbeidsoppgaver

Fagbibliotek:	Folkebibliotek:	Fylkesbibliotek:
<ul style="list-style-type: none">- Motta bestilling fra folkebibliotek- Finne, pakke og sende materialet til folkebiblioteket.	<ul style="list-style-type: none">- Bestille innlån- Motta materialet fra fagbibliotek- Sende hentemelding til bruker	<ul style="list-style-type: none">- Bygge opp og vedlikeholde litteratursamling, inkludert metode- og tverrfaglig litteratur

2.3.2 Direkte hjemsending av litteratur for desentraliserte studenter

Ansvar og arbeidsoppgaver

Fagbibliotek:	Folkebibliotek:	Fylkesbibliotek:
<ul style="list-style-type: none">- Motta bestilling fra bruker- Finne, pakke og sende materialet til studentens registrerte hjemadresse	<ul style="list-style-type: none">- Aktivt informere om og veilede studenter i tilbudet	

2.3.3 Retur av bøker til eierbiblioteket

Studentene kan returnere alle lån fra UH-bibliotek gjennom sitt lokale folkebibliotek.

Folkebibliotekene returnerer enten direkte til UB UiT eller via fylkesbiblioteket.

Ansvar og arbeidsoppgaver

Fagbibliotek:	Folkebibliotek:	Fylkesbibliotek:
<ul style="list-style-type: none">- Aktivt informere studenter om tilbudet	<ul style="list-style-type: none">- Ta imot innlevert materiale fra studentene- Pakke og sende materialet til eierbiblioteket- Aktivt informere studenter om tilbudet	<ul style="list-style-type: none">- Ta imot innlevert materiale som skal videre til UB UiT

2.3.4 Tilgang til fagbibliotekets elektroniske ressurser hjemmefra

Ansvar og arbeidsoppgaver

Fagbibliotek:	Folkebibliotek:	Fylkesbibliotek:
<ul style="list-style-type: none">- Gi studentene tilgang til fagbibliotekets søketjeneste Oria- Gi studentene tilgang til informasjon, fagdatabaser, kurs og undervisning og andre nyttige ressurser på sin hjemmeside- Informere studenter og folkebibliotek om mulighet for tilgang hjemmefra	<ul style="list-style-type: none">- Aktivt informere om og veilede studenter i hvordan de får tilgang til fagbibliotekets e-ressurser hjemmefra- Veilede studenter i innlogging, søk og nedlasting på fagbibliotekets søketjeneste Oria- Gi studentene hjelp til selvhjelp på fagbibliotekets nettside- Sette seg inn i fagbibliotekets søketjeneste Oria- Være bevisst på Open Access	<ul style="list-style-type: none">- Gi folkebibliotekene tilgang til relevante e-ressurser, som f.eks. Idunn- Øke bevisstheten om Open Access

2.3.5 Depot

Depot kan være hensiktsmessig for folkebibliotek på steder med studiesentre og desentralisert undervisning.

Ansvar og arbeidsoppgaver

Fagbibliotek:	Folkebibliotek:	Fylkesbibliotek:
<ul style="list-style-type: none">- Vurdere og effektivere depotordninger der det er behov i regionen	<ul style="list-style-type: none">- Kartlegge og melde behov- Rapportere om bruk	<ul style="list-style-type: none">- Vurdere og effektivere depotordninger der det er behov i regionen

2.4 Samarbeidsområde 2: Veiledning i informasjonskompetanse

Det forventes at studenter ved høyere utdanning tilegner seg ferdigheter i å finne, vurdere og anvende informasjon og fagstoff (informasjonskompetanse). Studenter har behov for veiledning på dette området. Spørsmål som krever fagspesifikk kunnskap som for eksempel faglige begreper og metode, må selvfølgelig henvises til faglærer/emneansvarlig. UH-bibliotek tilbyr studentene opplæring og veiledning i informasjonskompetanse og akademisk skriving. UB UiT tilbyr blant annet kurset Ikom, og studentene kan få veiledning i akademisk skriving ved Skrivesenteret UiT. Alle folkebibliotek bør kunne henvide studentene til ressurser og informasjonskanaler som er tilgjengelig fra UH-bibliotekets nettside. Folkebibliotek som ønsker å satse på studenter bør kunne tilby grunnleggende veiledning i informasjonskompetanse, som beskrevet i tabellen nedenfor.

2.4.1 Litteratursøk

Ansvar og arbeidsoppgaver

Fagbibliotek:	Folkebibliotek:	Fylkesbibliotek:
<ul style="list-style-type: none">- Gi opplæring og veiledning i søketeknikker på grunn- og avansert nivå- Hjelpe med søk i Oria eller fagdatabaser ved henvendelser i skranken eller på chat.	<ul style="list-style-type: none">- Veilede studentene i hvordan de kan søke selv (hjelp til selvhjelp).- Hjelpe med enkle søk i Oria- Orienter seg på UBs nettside- Henvise studenter til UBs nettside	<ul style="list-style-type: none">- Legge til rette for veiledning og systematisk kursing i litteratursøk (f.eks. søk i Oria)

2.4.2 Kildekritikk

Ansvar og arbeidsoppgaver

Fagbibliotek:	Folkebibliotek:	Fylkesbibliotek:
<ul style="list-style-type: none">- Gi opplæring og kurs i informasjonskompetanse, f.eks. Ikom- Veilede studenter ved henvendelser i skranken eller på chat	<ul style="list-style-type: none">- Veilede studentene i å stille grunnleggende kildekritiske spørsmål- Informere studentene om Ikom- Sette seg inn i og være oppdatert på feltet	<ul style="list-style-type: none">- Legge til rette for veiledning og systematisk kursing i kildekritikk

2.4.3 Referansehåndtering

Ansvar og arbeidsoppgaver

Fagbibliotek:	Folkebibliotek:	Fylkesbibliotek:
<ul style="list-style-type: none">- Tilby gode og oppdaterte nettressurser (F.eks. Studere, skrive og referere)- Tilby digitale kurs (Ikom, EndNote mm.)- Veilede studenter ved henvendelser i skranken eller på chat	<ul style="list-style-type: none">- Kjenne til eksempelsamling på UBs nettside- Vise til UBs ressurser (Studere, skrive og referere)- Henvise til faglærer/veileder	<ul style="list-style-type: none">- Informere folkebibliotekene om aktuelle ressurser på UBs nettside

2.4.4 Oppgaveskriving

Ansvar og arbeidsoppgaver

Fagbibliotek:	Folkebibliotek:	Fylkesbibliotek:
<ul style="list-style-type: none">- Gi opplæring og veiledning i akademisk skriving ved Skrivesenteret UiT- Tilby veiledning via Zoom	<ul style="list-style-type: none">- Kjenne til og vise studentene <u>UiTs</u> maler for oppgaveskriving- Hvis mulig hjelpe med grunnleggende tekstbehandling- Aktivt informere om veiledning via Zoom fra Skrivesenteret UiT	<ul style="list-style-type: none">- Informere folkebibliotekene om aktuelle ressurser på UBs nettside

2.5 Samarbeidsområde 3: Kompetanseutvikling

Gode studenttjenester krever at folkebibliotekene har nødvendig kompetanse som opparbeides og vedlikeholdes gjennom samarbeid mellom fag-, fylkes- og folkebibliotek.

Ansvar og arbeidsoppgaver

Fagbibliotek:	Folkebibliotek:	Fylkesbibliotek:
<ul style="list-style-type: none">- Samarbeide med fylkesbibliotek om gjennomføring av kompetansetiltak- Gi kurs og opplæring til ansatte i folkebibliotek- Bidra med fagkompetanse og erfaring i kontakten med folkebibliotekene	<ul style="list-style-type: none">- Identifisere eget behov for kompetanse og melde det inn til fylkesbiblioteket- Sette seg inn i ressurser som finnes på UBs nettside- Delta i kollegaveiledning og erfaringsutveksling	<ul style="list-style-type: none">- Kartlegge behov for kompetanse- Legge til rette, koordinere og være motor for systematisk kompetanseheving i ulike kanaler (tirsdagsmøter, digitale kurs mm.)- Legge til rette for samarbeid og erfaringsutveksling på tvers av bibliotektyper

2.6 Samarbeidsområde 4: Synliggjøring av tjenestene

Våre erfaringer tilsier at en god del studenter ikke kjenner de mange mulighetene til å bruke folkebiblioteket i studiesammenheng. Fag-, fylkes- og folkebibliotek må koordinere innsatsen for å gjøre tjenestene mer synlig.

Ansvar og arbeidsoppgaver

Fagbibliotek:	Folkebibliotek:	Fylkesbibliotek:
<ul style="list-style-type: none">- Informere aktuelle studenter om folkebibliotekenes tilbud, f.eks:<ul style="list-style-type: none">• Tilgang til studierom og leseplasser• Muligheten for retur av bøker via folkebibliotek- Dele informasjonsmateriell med folkebibliotekene	<ul style="list-style-type: none">- Formidle informasjon til studentene om fagbibliotekets tjenester, f.eks:<ul style="list-style-type: none">• Ressurser på UBs nettside• Direkte hjemsending av litteratur for desentraliserte studenter• Skrivesenteret UiT• Chat-tjeneste- Ta i bruk UBs markedsføringsmateriell	<ul style="list-style-type: none">- Koordinere felles informasjonsressurser og kampanjer- Bruke biblioteksjefmøter og andre kanaler til å dele aktuell informasjon.

3 Litteraturliste

Lov om folkebibliotek (folkebibliotekloven). (1986).

Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1985-12-20-108>

Lov om universiteter og høyskoler (universitets- og høyskoleloven). (2005). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-04-01-15>

Kulturdepartementet & Kunnskapsdepartementet (2019). Rom for demokrati og dannelse: Nasjonal bibliotekstrategi 2020–2023

<https://www.regjeringen.no/contentassets/18da5840678046c1ba74fe565f72be3d/nasjonal-biblioteksstrategi-endelig-uu.pdf> [Lesedato 15.11.2023]

Troms fylkeskommune (2016). Regional bibliotekplan for Troms 2017–2028

https://www.tffk.no/_f/p1/i056c2a61-a3f3-4fe6-85ec-183330d16037/regional-bibliotekplan-for-troms-2017-2028.pdf [Lesedato 15.11.2023]